

A BIZTOSÍTÁSI SZEKTOR 10 ÉVES JÖVŐKÉPE 7 PONTBAN ÖNGONDOSKODÁSI KITEKINTÉSSEL

2018
FEBRUÁR

**A BIZTOSÍTÁSI SZEKTOR
10 ÉVES JÖVŐKÉPE 7 PONTBAN**
ÖNGONDOSKODÁSI KITEKINTÉSEL

2018

FEBRUÁR

A biztosítási szektor 10 éves jövőképe 7 pontban – öngondoskodási kitekintéssel

(2018. február)

Az elemzés készítette: : Nagy Koppány, dr. Szebelédi Ferenc, Holczinger Norbert, G. Szabó András, Szajkó Katalin.

(Biztosítás-, pénztár- és közvetítők felügyeleti igazgatóság)

Dr. Kandrács Csaba ügyvezető igazgató általános irányítása alatt

A kiadványt jóváhagyta: Dr. Windisch László alelnök

A kiadvány a 2016 végéig terjedő időszak releváns információit dolgozta fel.

A TKM limitek esetében 2017. évi adatokat is felhasználtunk.

Kiadja: Magyar Nemzeti Bank

Felelős kiadó: Hergár Eszter

1054 Budapest, Szabadság tér 9.

www.mnb.hu

Tartalom

Vezetői összefoglaló	5
Bevezetés	7
1. Széleskörű öngondoskodás – Több megtakarítás nagyobb biztonság	9
1.1. Rendszeres díjas életbiztosítási és ÖNYP szerződések – Még 1 millió rendszeres öngondoskodó	9
1.2. Öngondoskodási tartalékok – 10 év alatt duplázás	10
2. Felzárkózó piacméret – Vissza a régió élmezőnyébe	15
3. Versengő piac – Erősödő verseny	19
4. Hatékony értékesítés – Minden második értékesítés innovatív csatornában	22
5. Mérethatékony intézmények – Költséghatékonyabban működő intézmények csökkenő marzsok mellett	27
5.1. TKM limitek etikus életbiztosításokért – Tartósan kedvező költségű életbiztosítások	27
5.2. Nem-élet ági kombinált mutató – Fenntartható működést biztosító marzsok	29
5.3. Költséghányad – Olcsóbban működő biztosítók	31
6. Tisztességes és versenyképes jövedelmezőség – Bizalom és stabilitás hosszú távon	33
7. Tőkeerős biztosítók – Biztonságos és prudens működés	38
Összefoglalás	42

Ábrák jegyzéke

1. ábra: A megtakarítási életbiztosítások és az önkéntes nyugdíjpénztárak állománya és piac lefedettsége	10
2. ábra: Háztartások megtakarításának összetétele (GDP %-ban) Európában 2015-ben	11
3. ábra: A háztartások életbiztosítási és nyugdíjpénztári megtakarításai a GDP arányában 2015-ben	12
4. ábra: Életbiztosítási és önkéntes nyugdíjpénztár fedezeti tartalék 1998 és 2015 között	12
5. ábra: Az életbiztosítási és ÖNYP fedezeti tartalékok alakulása és kivetített pályái	13
6. ábra: Az EU országok penetrációja 2015-ben	15
7. ábra: Penetráció alakulása az egyes országcsoportokban és Magyarországon 2015-ben	16
8. ábra: A hazai bruttó díjbevétel és penetráció alakulása	16
9. ábra: A biztosítási szektor teljes díjbevétele és kivetített pályái	17
10. ábra: Az egyes ágazatokban a TOP5 részesedése és a Herfindahl-Hirschman-indexe bruttó díjbevétel alapján	19
11. ábra: Az élet ági TOP 5 biztosító részesedése és Hefindahl-Hirschman-indexe bruttó díjbevétel alapján	20
12. ábra: A TOP5 biztosító részesedése és a szektor Herfindahl-Hirschman-indexe bruttó díjbevétel alapján áganként	21
13. ábra: A TOP5 biztosító részesedése és a teljes szektor Herfindahl-Hirschman-indexe bruttó díjbevétel alapján	21
14. ábra: A biztosítást értékesítő csatornák megoszlása egyes Európai országokban 2014-ben	22
15. ábra: A biztosítók szaporulatának felbontása szerződésszám alapján (2016)	23
16. ábra: A biztosítók szaporulatának felbontása áganként szerződésszáma alapján (2016)	23
17. ábra: Elektronikus csatorna aránya az alkuszi és többes ügynöki értékesítésben szerződésszám alapján (2016)	24
18. ábra: Értékesítési csatornák aránya a teljes biztosítási szektorban (db)	25
19. ábra: A nem nyugdíjbiztosítási célú unit-linked termékek TKM-értékének változása	27
20. ábra: Rendszeres díjas unit-linked életbiztosítások TKM értékének alakulása	28
21. ábra: Európai országok kombinált mutatói főbb nem-élet ági kategóriáinként 2015-ben	29
22. ábra: Nem-élet ági kombinált mutató alakulása	30
23. ábra: Az élet- és nem-életbiztosítási ágak költségei azok bruttó díjbevételeinek arányában	31
24. ábra: A biztosítási szektor költségei a bruttó díjbevétel arányában	32
25. ábra: A hazai biztosítási szektor jövedelmezősége és annak összetétele	33
26. ábra: Szektorszintű Szolvencia II-es szavatolótőke-szükséglet arányos nyereség (ROSCR)	34
27. ábra: A hazai biztosítási szektor saját tőke arányos jövedelmezőség (ROE) nemzetközi összehasonlítása	35
28. ábra: A hazai biztosítási szektor szavatolótőke-arányos jövedelmezősége (ROSC) nemzetközi összehasonlításban (S1)	35
29. ábra: A hazai biztosítási szektor eszközarányos jövedelmezősége (ROA) nemzetközi összehasonlításban	36
30. ábra: A hazai biztosítási szektor díjbevétel-arányos jövedelmezősége (ROP) nemzetközi összehasonlításban	36
31. ábra: Az osztalék és a saját tőke kapcsolata	37
32. ábra: Tőkefeltöltöttség az Európai Unióban 2016. év végén	38
33. ábra: A szektorszintű bruttó tőkeszükséglet megoszlása 2016. évi nyitó és 2016. év végi adatszolgáltatás	39
34. ábra: Szektorszintű tőkefeltöltöttség alakulása	40
35. ábra: A hazai biztosítási szektor feltöltöttsége Szolvencia I és Szolvencia II alapon 2015. és 2016. év végére vonatkozóan	41

Táblázatok jegyzéke

1. táblázat: A szektorszintű bruttó tőkeszükséglet megoszlása 2016. év elején és év végén	39
2. táblázat: A főbb mutatószámok alakulása	42

Vezetői összefoglaló

Jelen kiadvány célja a biztosítási szektor egészére vonatkozólag számszerűsített víziók, illetve egy lehetséges stratégiai terv megfogalmazása az ágazatot jellemző főbb indikátorokon keresztül. A 10 indikátort 7 fő témához rendeltük: öngondoskodás, piacméret, piacszerkezet, értékesítés, költséghatékonyság, jövedelmezőség és tőkefeltöltöttség. A mutatóknál a legtöbb esetben olyan célértékeket adtunk meg, amelyek egy-egy 10 éven belül teljesíthető célt jelölnek (a táblázat 1-4. pontjai). A többi esetben olyan optimális értékeket tüntettünk fel, amelyek minél előbbi elérését és hosszú távon való fenntartását kívánatosnak gondoljuk (5-7. pontban megfogalmazott célok, melyek közül kettő már jelenleg is teljesül).

A főbb mutatószámok alakulása				
Elérendő cél	Célváltozó	Múlt	2016	Célérték/ Optimális érték
1. Széleskörű öngondoskodás <i>Több megtakarítás, nagyobb biztonság</i>	életbiztosítás és ÖNYP szerződések/gazdaságilag aktívak	79% (2007)	54%	80% fölött
	tartalékok aránya a GDP-hez (élet biztech. + ÖNYP fedezeti)	8,8% (2007)	8,7%	10% fölött
2. Felzárkózó piacméret <i>Vissza a régió élmezőnyébe</i>	penetráció	3,6% (2007)	2,5%	3,0% fölött
3. Versengő piac <i>Erősödő verseny</i>	TOP 5 részesedése	66% (2007)	60%	55% alatt
4. Hatékony értékesítés <i>Minden második értékesítés innovatív csatornában</i>	innovatív csatornák aránya	nincs adat	37%	50% fölött
5. Mérethatékony intézmények <i>Költséghatékonyabban működő intézmények csökkenő marzsok mellett</i>	UL szerződések TKM értékei	0,5-13,79% (2015)	0,53-9,97%	0,5-5,75% tartósan
	nem-élet ági kombinált mutató (adó nélkül számolva)	87% (2007)	81%	85-90% tartósan
	költséghányad	26% (2007)	30%	20-30% tartósan
6. Tisztességes és versenyképes jövedelmezőség <i>Bizalom és stabilitás hosszú távon</i>	ROE	21,8% (2007)	19,5%	10-15% tartósan
7. Tőkeerős biztosítók <i>Biztonságos és prudens működés</i>	tőkefeltöltöttség	169% (2015 S1)	215% (S2)	>150% tartósan

Forrás: MNB.

Jövőbeli kivetítésünket az öngondoskodási megtakarításokkal¹ kezdjük, amelyeknek a szélesebb körben való elterjedését vizionáljuk. A múltbeli adatok és a jelenlegi gazdasági folyamatok mellett ez 1 millió új rendszeres öngondoskodó piacra lépését jelentheti. A fejlett nyugat-európai országokhoz való felzárkózásunk és a gyarapodó szerződésszám hatására a következő 10 évben akár megduplázódhat az öngondoskodási megtakarítások állománya, amely így meghaladhatja a GDP 10 százalékát.

A társadalom számára a több megtakarítás nagyobb anyagi biztonságot fog jelenteni hosszú távon. Ehhez egyéni szinten elegendő lehet a rendszeres havi jövedelem 3-9 százalékát megtakarítani öngondoskodási céllal. A jelenlegi öngondoskodási hajlandóság emelkedésével elérhető lesz a fentebb leírt növekedés. Ennek feltétele a megfelelő értékajánlatok megléte, amelyet többek között az MNB az etikus életbiztosítási szabályozásnak köszönhetően lecsökkent termékköltséggel biztosít.

Az öngondoskodás egy részét képező biztosítási szektor bővülését is támogatja a gazdaság növekedése. Előretételezve egy emelkedő penetrációjú² piacot vizionálunk, amely a gazdasággal párhuzamosan a piacméret felzárkózását is biztosítja. A 10 éven belül teljesülő 3 százalékos penetráció pozitív cél lehet a szektor szereplői számára, amellyel a válság előtti időszakhoz hasonlóan hazánk visszakerülhet a régió élmezőnyébe. Ez a biztosítási piac 8 százalékos átlagos éves bővülésével teljesülhet, amely a jelenlegi 6 százalék fölötti növekedés és a tartósan kedvező makrogazdasági körülmények mellett teljesíthető kihívást jelent az intézményeknek.

A piac növekedése mellett ugyanakkor a korábbi trendek folytatásaként a verseny további erősödésére számíthatunk, amelynek hatására az 5 legnagyobb biztosító piaci részesedése a jelenlegi 60 százalékról 55 százalék alá csökkenhet a következő 10 évben. Versenyelőnyt jelenthet a jövőben egy biztosító számára a hatékony értékesítési mix megválasztása, amelynek egyszerre kell majd költséghatékonynak és a fogyasztók számára preferált megoldásnak lennie. Az innovatív csatornák³ alkalmazása emelkedhet: 2016. év végi 37 százalékos arányról a következő évtizedben 50 százalék fölé. További előnyt jelenthet az intézmények számára a mérhető működés, amelyet hosszú távon – üzletágtól függően – 20-30 százalékos költséghányad mellett tartunk ideálisnak. Élet ágon az MNB etikus életbiztosítási szabályokkal (TKM limitekkel) biztosít tartósan kedvező költségű életbiztosításokat a piacon, melyek hosszú távú fenntartását fontosnak tartjuk. Nem-élet ágon pedig kívánalomként fogalmazzuk meg a kombinált mutató bruttó értékének 85-90 százalék közötti tartós alakulását. Ezeket a folyamatokat támogatja az MNB szabályozása, a növekvő fogyasztói tudatosság és a digitalizáció.

A szektor számára olyan szintű jövedelmezőség kívánatos, amely egyszerre tisztességes, versenyképes, és megfelelő megtérülést biztosít. A biztosítók eredményességével kapcsolatban tartósan 10-15 százalék közötti szektorszintű saját tőke arányos nyereséget vizionálunk, amely tisztességes, a társadalom számára elfogadható és bizalmat erősítő szint. A következő 10 évre elvárt dinamikus piacnövekedés, növekvő költséghatékonyosság és erősödő verseny mellett ez egy fair jövedelmezőséget jelentene, ahol a befektetett tőke 6-10 éves időtávon megtérülne. E jövedelmezőségi szint vonzó lenne más, akár külföldi szektorokhoz képest is, ezáltal a hazai biztosítási szektor stabil befektetési célpontként szolgálhat lehetőség teremtve az ágazat fejlesztésére. A tartós jövedelmezőség támogatja az intézmények tőkefeltöltöttségének megmaradását, illetve egy tőkeerős biztosítási szektor kiépülését. Várakozásunk szerint az intézmények tartósan betartják az MNB volatilitási tőkepuffer tartásáról szóló ajánlását stabilan 150 százalék feletti tőkeszinttel, amely a biztonságos és prudens működés alapját adja.

A fentiekben vázolt jövőképünket nyomonkövethető támpontnak szánjuk. A következő évek eseményeit figyelembe véve a későbbiekben értékeljük a mutatókhoz rendelt értékek megvalósulását. A felmerülő eltérések lehetséges okait elemezzük, és szükség esetén módosítjuk feltevéseinket.

¹ Öngondoskodási megtakarításnak tekintjük a megtakarítási célú rendszeres díjas életbiztosításokat és önkéntes nyugdíjpénztári tagságokat, mivel ezek forrását jellemzően rendszeres jövedelemből hosszú távon félre tett kis összegek jelentik.

² A penetráció alatt a teljes biztosítási piac bruttó díjbevételének GDP-hez viszonyított arányát értjük.

³ Innovatív csatornának tekintjük: bankbiztosítás, direkt értékesítés, online közvetítés, szemben a hagyományos, ügynöki csatornákkal, mint pl. függő ügynök, többes ügynök, alkusz (személyesen).

Bevezetés

A Magyar Nemzeti Bank (MNB) biztosítási és pénztári szektort (öngondoskodási szektor) felügyelő egységében 2014 óta – a bankszektoréhoz hasonló – új szemléletű elemzői munka folyik, amelynek során a rendelkezésünkre álló információkat feldolgozzuk és az eredményeket igyekszünk közérthető módon bemutatni. Ennek egyik megnyilvánulása, hogy a piaci szereplők számára is hasznos ismereteket nyújtó kiadványt szerkesztünk, és éves rendszerességgel publikáljuk azt (2015-ben és 2016-ban Bankszektoron kívüli pénzügyi piacok kockázati jelentése címmel, míg 2017-ben Biztosítási, pénztári és tőkepiaci kockázati jelentés címmel jelent meg). A kiadvány kvantitatív szemléletű szektorális elemzéseket tartalmaz az öngondoskodási szektor egyes jellemzőiről és annak egészéről egyaránt.

Jelen tanulmányban ugyanakkor a biztosítási ágazattal kapcsolatban fogalmazunk meg szektorszintű stratégiai tervet és jövőbe tekintő gondolatokat.⁴ A kiadvány célja, hogy hosszú távra a szakmai közvélemény és a társadalom tagjai számára egyértelmű irányokat fogalmazzon meg a biztosítási szektor jövőjét illetően. Az eddigi intézményi szintű felügyeleti szempontok helyett a szektor egészét átfogó kvantitatív célértéket adunk egy-egy kiemelt mutató segítségével, amelyeket meghatározott módszertan⁵ alapján számoltunk. Az esetek egy részében hipotetikus feltételezésekkel élünk, amelyeket a kiadvány keretein belül főként szakértői tapasztalattal támasztunk alá. Az így megfogalmazott célszámok a korábbi (hazai és nemzetközi) tényadatokra támaszkodva jelentenek számszakilag megadott kivetítést. Célunk a biztosítási szektor általunk kiválasztott 7 fő eleméhez kapcsolódó kiemelt mutatókra 10 éves időtávra az ezekkel kapcsolatos számszerű jövőkép megfogalmazása.

A jövőképek egy része kívánalom, egy ideális cél, amely elérése általunk kedvezőnek tekinthető. A megfogalmazott célok másik része a jelenleg tapasztalható trendekből látható, illetve egyes esetekben trend feletti várakozásainkat tükrözi. Harmadrészt azonban néhány célérték optimális értéknek tekinthető, amelyet elvárásaként fogalmazunk meg a piaccal szemben, amelynek eléréséért, illetve megtartásáért az MNB lépéseket fog tenni.

Nem végeztünk külön számításokat stresszhelyzetekre, gazdasági sokkokra, forradalmi változásokra (pl. digitalizáció), illetve a piaci szereplők viselkedésének érdemi módosulására (pl. döntő üzleti modell változásokra). Helyette – egyes esetekben – alternatív pályákkal szemléltetjük a lehetséges eltéréseket. Az egyes pályák csak az adott feltételek mellett teljesülnek, így azok bizonytalanságot hordoznak magukban. Ugyanakkor a későbbiekben alkalmasak lesznek arra, hogy igazodási pontot nyújtsanak – mennyire teljesültek, illetve mennyire tértek el a tényadatok az itt leírtaktól. További publikációk keretében fogjuk tájékoztatni a piaci szereplőket a célértékek teljesüléséről és a felmerülő eltérések okairól.

A mutatókon alapuló szektorszintű jövőkép kialakításánál a hazai szektorról rendelkezésre álló információink mellett figyelembe vettünk nemzetközi szervezetek által gyűjtött adatokat is. A célszámokat egyrészt nemzetközi trendek, másrészt historikus folyamatok is megalapozzák. Fontosnak tartjuk kiemelni, hogy elsősorban folyamatban lévő tendenciákat mutatunk be és kimaradnak az egyes jellemzők mélyebb, kvalitatív elemzése.

Jelen kiadványunk akár vitaindító anyag is lehet a szélesebb szakmai közvélemény számára, hasonlóan a 2014 tavaszán publikált *Átalakulóban a magyar bankrendszer* című tanulmányhoz, amely a bankszektor jövőjéről készült. Utóbbiban a szerzők a válság előtti időszak tanulságait gyűjtötték össze és az akkori helyzetből kiindulva

⁴ Az élet ági biztosítástechnikai tartalékok esetében érintőlegesen megemlíthetjük az önkéntes nyugdíjpénztárak fedezeti tartalékait, amelyeket a jövőbeli (nyugdíj)szolgáltatások finanszírozására tesznek félre az intézmények. Ugyanakkor szándékosan kihagytuk a nyugdíj-előtakarékossági számlát (NYESZ), amely megfelelő befektetői hozzáértés mellett nyújt alternatívát egy szűk társadalmi réteg számára.

⁵ Ezeket az egyes fejezetekben külön-külön bemutatjuk.

adtak kritériumokat, amelyek szükségesek lehetnek egy jól működő gazdaságot támogatni képes bankrendszerhez.

Az általunk vizsgált biztosítási ágazat intézményei a kedvezményezettek, illetve a károsultak számára nyújtanak szolgáltatást az őket ért káresemények bekövetkezésekor (pl. haláleset, vagyoni kár). Tevékenységük a mindennapi életben felmerülő kockázatos események kezelésére szolgál és ily módon a makrogazdasági növekedést támogató szerepet tölt be.⁶

Az 1. fejezetben az öngondoskodási termékek széleskörű elterjedését, és a hosszú távú öngondoskodáshoz elengedhetetlen tartalékok felépülését vizionáljuk. A 2. fejezetben a biztosítási szektor díjbevételeinek vélelmezett emelkedését számszerűsítjük több lehetséges növekedési pályát feltételezve. A 3. fejezetben a piacszerkezetet jól leíró piaci koncentráció további csökkenéséről adunk áttekintést. A 4. fejezetben az értékesítéshez szükséges csatornák összetételének jelenleg már látható és várhatóan folytatódó átrendeződését mutatjuk be a friss hazai adatokon keresztül. Az 5. fejezetben a biztosítási szektor költséghatékony és fenntartható működésének paramétereit számszerűsítjük a teljes költségmutató (TKM), a kombinált mutató és a költséghányad segítségével. A 6. fejezetben kitérünk a szektorban általunk vizionált jövedelmezőségi szintekre, amelyeket elsősorban a nemzetközi tapasztalatok alapján határoztunk meg. A 7. fejezetben a biztosítók tőkefeltöltöttségét vizsgáljuk, amely megmutatja mennyire tekinthető biztonságosnak az intézmények működése. Végül az utolsó fejezetben összefoglaljuk az egyes részekről alkotott jövőképünket és összegyűjtjük az ezekhez kapcsolódó mutatószámokat.

---

⁶ Monogbe Tunde Gabriel (2015): Impact of Insurance Sector Development on the Growth of Nigeria Economy, International Journal of Advanced Academic Research – Social Sciences and Education, Volume 1, Issue 2.

---

1. Széleskörű öngondoskodás – *Több megtakarítás nagyobb biztonság*

1.1. RENDSZERES DÍJAS ÉLETBIZTOSÍTÁSI ÉS ÖNYP SZERZŐDÉSEK – *MÉG 1 MILLIÓ RENDSZERES ÖNGONDOSKODÓ*

A vagyonfelhalmozásnak sok formája és módja létezik, azonban a hosszú távú öngondoskodási célt az erre kialakított termékek teljesítik a leghatékonyabban. Egyéni szinten öngondoskodásnak tekinthető, amikor az egyén saját szükségleteinek minél nagyobb hányadát képes fedezni saját erőforrásaiból, megtakarításaiból. Egy társadalom attól tekinthető egyre inkább öngondoskodónak, hogy minél szélesebb körben rendelkeznek a tagjai az erre a célra irányuló termékekkel, megtakarításokkal. Öngondoskodási célra számos befektetési lehetőség érhető el a hazai piacon, hiszen léteznek kifejezetten ezen igény kielégítésére fejlesztett termékek (pl. megtakarítási célú életbiztosítások, önkéntes nyugdíjpénztári tagság, nyugdíj-előtakarékossági számla), illetve hagyományos, hosszú távú befektetések (pl. ingatlan, hosszú lejáratú állampapír) is alkalmasak lehetnek öngondoskodásra. Díjfizetési gyakoriság szerint megkülönböztethetünk rendszeres díjas, illetve egyszeri díjas életbiztosításokat. Utóbbi alakulása hektikus és kevésbé kiszámítható, továbbá az egy szerződésre jutó megtakarítások mértéke aránylag magas, így kevésbé tekinthető tömegterméknek. Ezzel szemben a rendszeres díjas életbiztosításokra folyamatosan (pl.: havi időközönként) érkező pénzek a rendszer számára stabilitást, fokozatosságot adnak. Emellett a sok kis halmozódó összeg szélesebb tömegek számára adhat lehetőséget hosszú távú megtakarításaik felhalmozására. A fenti okok miatt a biztosítások közül csak a rendszeres díjas megtakarítási célú életbiztosításokat tekintjük öngondoskodási terméknek.

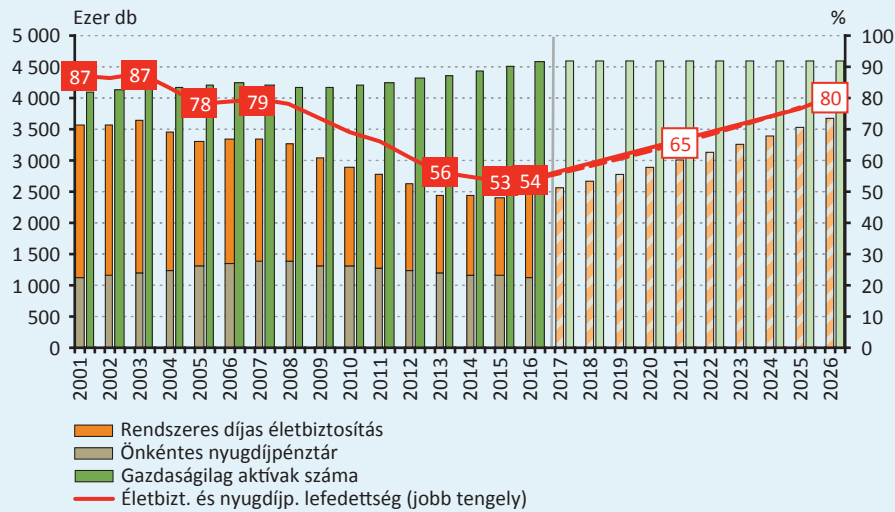
Jelen anyagban öngondoskodási termékek alatt azon termékeket értjük, melyek hosszú távon rendszeres megtakarításra ösztönöznek és széles körben elterjedtek. E kritériumoknak a rendszeres díjas megtakarítási életbiztosítás és az önkéntes nyugdíjpénztári tagság tesz eleget⁷, melyekről ráadásul az elemzés szempontjából megfelelő hosszúságú idősor is elérhető.

A gazdaságilag aktív népesség száma a 2000-es években stagnált és csak 2011-2012 óta tapasztalható érdemi emelkedés (1. ábra). Az aktivitás emelkedése mellett a foglalkoztatottak száma és a bruttó átlagkereset is emelkedett, amelyek hosszú távon megalapozhatják a piaci trendfordulót az öngondoskodási termékek szerződésszámában.

---

⁷ A nyugdíj-előtakarékossági számla (NYESZ) a tapasztalatok alapján nem felel meg a fenti feltételeknek: egyrészt csak egy szűk réteg rendelkezik NYESZ-számlával, azaz a NYESZ nem vált tömegtermékké, másrészt az ügyfélbefizetések gyakoriságánál nem a rendszeres jelleg a domináns.

1. ábra
A megtakarítási életbiztosítások és az önkéntes nyugdíjpénztárak állománya és piac lefedettsége

Forrás: KSH, MNB.

Az öngondoskodási szerződések száma 2007-től kezdve 2013-ig folyamatosan csökkent, ami egyrészt a pénzügyi szektor bizalomvesztésnek, másrészt a gazdasági válság miatt más célokra felhasznált jövedelmeknek és megtakarításoknak tudható be. Az életbiztosítások esetében ez a szerződés megszűnését vonta maga után (pl. visszavásárlás), míg a nyugdíjpénztáraknál nem minden esetben járt a tagság megszűnésével, de érdemben megnőtt a nem fizető tagok aránya.

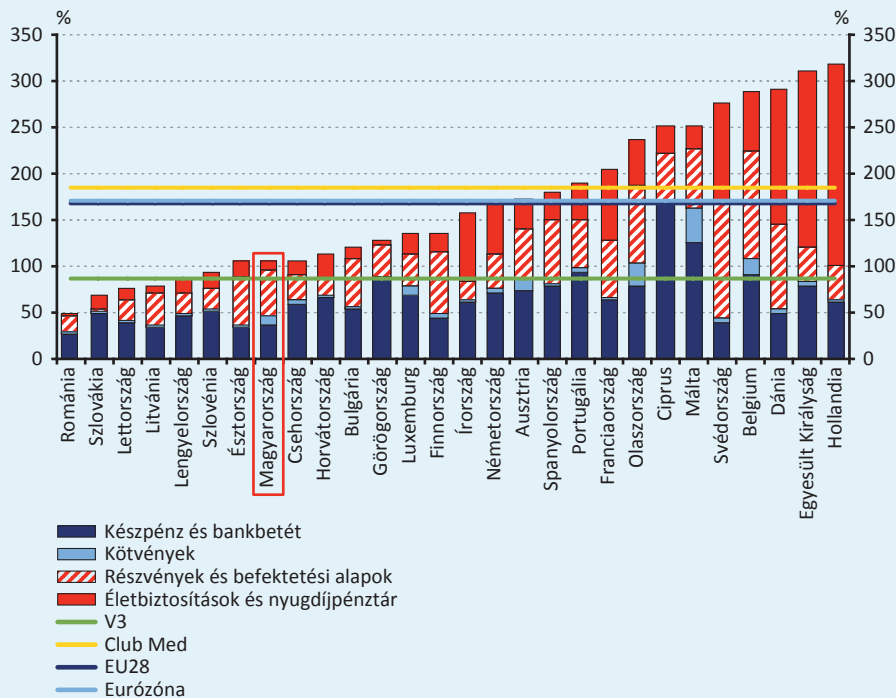
Az életbiztosítási és nyugdíjpénztári lefedettség az öngondoskodási szerződések arányát mutatja a gazdaságilag aktívák számára vetítve. A mutatószám azt szemlélteti, hogy a lakosság aktív rétegének hány százaléka rendelkezhet legalább egy öngondoskodási termékkel. A kapott szám feltehetően felülbecsli a tényleges arányt, mert figyelmen kívül hagyja azokat, akiknek több termékük van – pl. ugyanaz a személy egy életbiztosítás mellett az egyik önkéntes nyugdíjpénztárnak is tagja. A lefedettség jelenleg alacsonynak mondható (2016-ban 54 százalék) a 10-15 évvel korábbi állapotokhoz képest, amikor 20-30 százalékponttal magasabb arányok mellett működött a piac.

A válság után elinduló stabilizáció és a gazdaság tartósan dinamikus növekedési pályára állása várakozásaink szerint megfordítja a korábbi negatív trendet. A folyamatot a 2017-től hatályos etikus életbiztosítási koncepció szabályozása támogathatja és elősegítheti az öngondoskodási célú életbiztosítások számának gyarapodását. Az önkéntes nyugdíjpénztári oldalon a tagság létszáma szintén emelkedésnek indulhat és a már meglévő tagok között csökkenhet a nem fizetők aránya. Összességében az életbiztosítási és nyugdíjpénztári lefedettség aránya ideális esetben elérheti a korábbi szinteket, és meghaladhatja a 80 százalékot. Amennyiben a gazdaságilag aktívák számának változatlanosságát feltételezzük (közel 4,6 millió fő), akkor az ide tartozó biztosítások és nyugdíjpénztári tagságok száma meghaladhatja a 3,5 milliót, ami a jelenlegi 2,5 millióhoz képest akár további 1 millió új öngondoskodó személyt is jelenthet.

1.2. ÖNGONDOSKODÁSI TARTALÉKOK – 10 ÉV ALATT DUPLÁZÁS

Az öngondoskodási termékek megléte szükséges, de nem elégséges egy öngondoskodó társadalomhoz. Az életbiztosítási szerződések és önkéntes nyugdíjpénztári tagságok keretein belül felhalmozott vagyonnak el kell érnie azt a szintet, amellyel ez a cél elérhető. Ebben a fejezetben az európai pozíciónk bemutatása mellett azt mutatjuk be, hogy az öngondoskodási megtakarítások bővüléséről milyen dinamikát vélelmezünk a következő évtizedben.

2. ábra
Háztartások megtakarításának összetétele (GDP %-ban) Európában 2015-ben

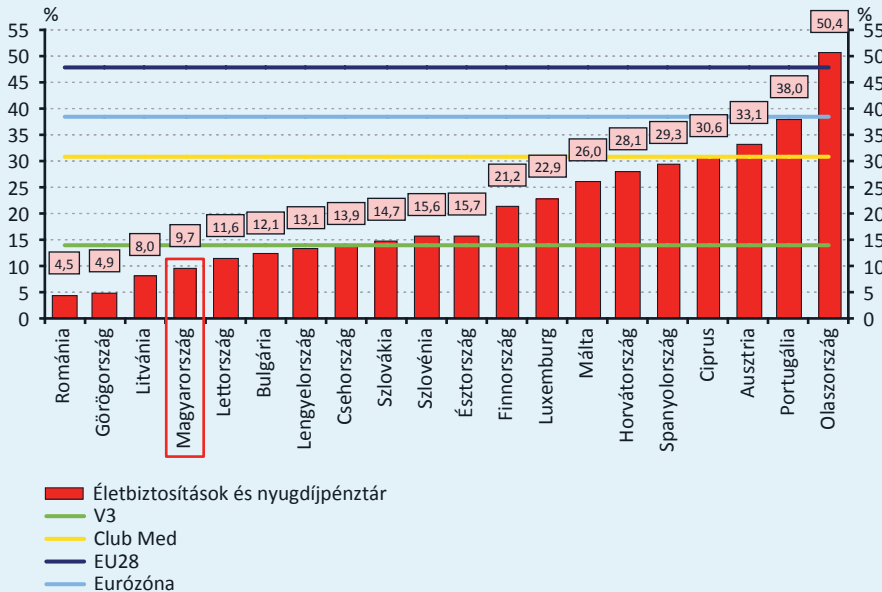
Megjegyzés: V3, Club Med (Görögország, Olaszország, Portugália és Spanyolország), EU28 és Eurózána a tagországok számtani átlagát mutatja.
Forrás: Eurostat.

Az Európai Unión belül a háztartások 2015-ig felhalmozott pénzügyi eszközeinek GDP-hez viszonyított aránya (2. ábra) jelentős szóródást mutat az egyes országok között (Románia 49,9 százalék; Hollandia 317,2 százalék). Magyarországon ez az arány 105 százalék volt, vagyis a háztartások által képzett megtakarítások 2015-ben már meghaladták a GDP szintjét (33,7 ezermilliárd forint). Hazánkban a megtakarítások szintje a visegrádi négyek átlagát felülmúlja, azonban elmarad az EU-28 és Club Med országok (Görögország, Olaszország, Portugália és Spanyolország) átlagától. Az egyes országok eszközösszetétel-arányait megvizsgálva azt látjuk, hogy a magyar háztartások megtakarítási szerkezete leginkább Litvániával, Észtországgal, Finnországgal, Bulgáriával és Olaszországgal mutat hasonlóságot.

Ha kizárólag csak az egyes országok háztartásainak életbiztosítási és nyugdíjpénztári megtakarításait hasonlítjuk össze, akkor Magyarország a 4. legkisebb GDP arányos állománnyal rendelkezik (3. ábra). A hazai érték 9,7 százalék, míg a többi visegrádi országban ugyanez 13,9 százalék. Ennél nagyobb eltérés azonosítható Hollandiával és az Egyesült Királysággal, ahol ezen megtakarítások mértéke a saját GDP-jük több mint 180 százalékát is kiteszik. Érdeemes azonban megjegyezni, hogy több ország esetében az ilyen tekintélyes állományokat részben a helyi nyugdíjrendszerek sajátosságai állítják elő – részben vagy egészben a kötelező rendszer részeként működő pénztárak nyújtanak szolgáltatást az állam mellett. A kötelező jelleggel fizetett összegek nem tekinthetők teljes mértékben az öngondoskodási megtakarítások részének, amelyeket az egyének önkéntes alapon takarítanak meg. A nemzetközi statisztikában nem elválasztható a kötelező és az önkéntes alapon működő pénztárak adatai (ez okozza a 3. és az 5. ábra között a 0,9 százalékpontos eltérést 2015-ben), ugyanakkor további számításaink során kizárólag az önkéntes nyugdíjpénztárakkal fogunk számolni (az életbiztosítások mellett) a hazai szektor tekintetében.

3. ábra

A háztartások életbiztosítási és nyugdíjpénztári megtakarításai a GDP arányában 2015-ben

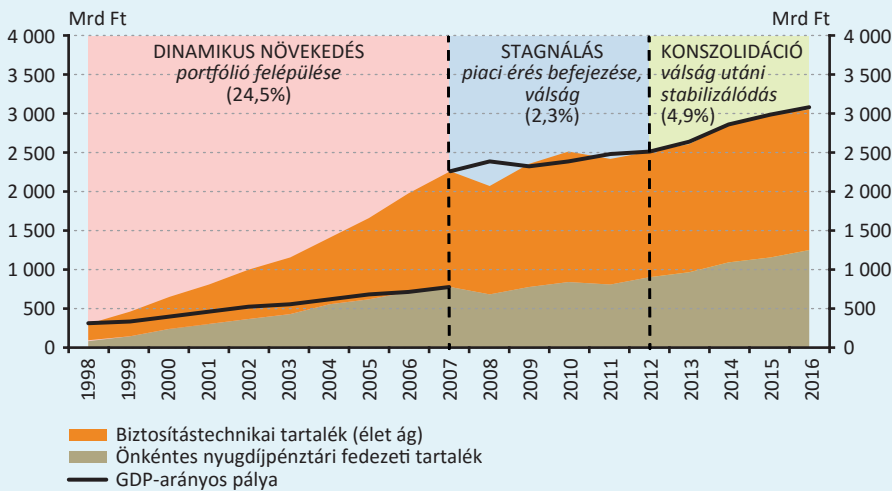

Megjegyzés: V3, Club Med (Görögország, Olaszország, Portugália és Spanyolország), EU28 és Eurózána a tagországok számtani átlagát mutatja. Magyarország helyzetének láthatósága érdekében a magas skálát igénylő EU országokat lehangyuk az ábráról.

Forrás: Eurostat.

4. ábra

Életbiztosítási és önkéntes nyugdíjpénztár fedezeti tartalék 1998 és 2015 között

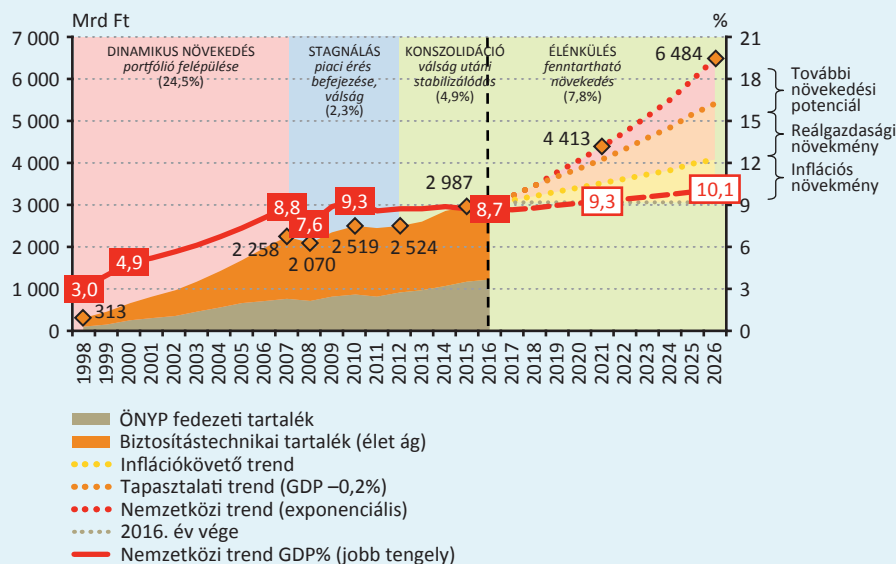
Megjegyzés: A „GDP-arányos pálya” a 1998-as, illetve a 2007-es bázisról indulva a folyó áras GDP növekedésével számolt öngondoskodási tartalékok mértékét mutatja.

Forrás: MNB.

2016-ig a magyar háztartások életbiztosítási és önkéntes nyugdíjpénztári vagyona közel azonos ütemben bővült egymással párhuzamosan (4. ábra). Az 1998-2007 közötti szakaszon intenzív növekedés figyelhető meg, amit egyrészt a stabil gazdasági növekedés, másrészt az akkor fokozatosan kiépülő piac magyaráz. A 2008-as válságot követően mindkét szektor visszaesett, majd 2012-ig enyhén emelkedett. Ezt követően ismét egy élénkülő növekedési periódus vette kezdetét, amely akár egy új trendforduló is lehet. Az első szakaszban a megtakarítások a GDP növekedését meghaladó ütemben bővültek, míg a másodikban nem volt képes elrugaszkodni annak dinamikájától. A két szakaszt a 4. ábrán egy-egy ún. GDP-arányos tartalékpályával szemléltetjük a két

szakaszindító évtől (1998 és 2007). Az ábrázolt görbék azokat a hipotetikus bővülési dinamikákat mutatják, amelyek a folyó áron számított GDP-t jellemezték a két periódus alatt.⁸

5. ábra
Az életbiztosítási és ÖNYP fedezeti tartalékok alakulása és kivetített pályái

Forrás: MNB.

Az öngondoskodási tartalékok esetében három lehetséges jövőbeli pályával kalkulálva készítettünk kivetítést (inflációkövető, tapasztalati, nemzetközi trend). Az első ezek közül az inflációt lekövető tartalékpálya, amely a fogyasztóiár-index változásához köti a tartalékok növekedését. Így az MNB által prognosztizált évi átlagos 3 százalékos emelkedés mellett a 10. év végére a tartalékok állománya eléri a 4 088 milliárd Ft-ot, ami több mint 1 000 milliárd Ft-tal meghaladja a 2016. év végét (5. ábra).

A múltbeli adatok nominális GDP-től vett eltérését vizsgálva fentebb bemutattuk, hogy mennyire fontos a kezdőpont kiválasztása (GDP-arányos pálya). Az öngondoskodási tartalékok 2007 előtti dinamikus fejlődési szakaszához hasonlóan a következő években is számítunk a gazdaság stabil növekedésére. A stabil gazdasági növekedés ellenére az öngondoskodási tartalékok növekedésének mértéke véleményünk szerint elmaradhat a 2008 előttiéktől, illetve számolnunk kell a tartósan alacsony hozamkörnyezettel, amely érdemben (negatívan) befolyásolhatja a biztosítóknál és a pénztáraknál tartott vagyon gyarapodását. Az 1998-2016 közötti időintervallumban az eltérés mértéke 13,5 százalék, vagyis évente átlagosan ennyivel bővült nagyobb mértékben az öngondoskodási szektor tartaléka a nominális GDP-hez képest. Ezzel szemben, ha az időintervallumot 2007-től kezdjük, akkor 2007-2016 között nem tapasztalható érdemi eltérés a kettő dinamikája között. Ugyanakkor mi azt vélelmezzük, hogy a 2012-ig tartó stagnálás után egy új felívelő szakasz vehette kezdetét. E prosperáló időszakban (2012-2016) is azonban a hazai öngondoskodási tartalékok bővülési üteme 0,2%-kal elmaradt a GDP növekedési rátájától, ezért a tapasztalati trendet ezen eltérés figyelembevételével állapítottuk meg. A tapasztalati trend így kapott éves átlagos növekedésének mértéke – az MNB által prognosztizált reál GDP és inflációs pálya mellett – átlagosan 6 százalék lehet a következő 10 évben.

A harmadik növekedési pályát a többi EU-s országban mért adatok tapasztalható összefüggéseiből kiindulva készítettük el (a vizsgálat eredményeit és feltételezéseit az A Melléklet tartalmazza). Az egy főre jutó folyó áron számolt GDP és az egy főre jutó öngondoskodási megtakarítás közötti összefüggéshez hozzáadtuk az MNB hivatalos prognózisában szereplő infláció dinamikáját. A kapott növekedési ütem – nemzetközi trend

⁸ Például 1998-ban a kezelt összvagyon 313 milliárd Ft volt, míg 2007-ben 2 258 milliárd Ft. Ha az 1998-as állomány mindig csak annyival bővült volna, mint a folyó áron számolt GDP, akkor 2007-ben csak 768 milliárd Ft-ot ért volna el. Ez az érték 1 490 milliárd Ft-tal elmarad a valós múltbeli adatoktól, amely közel megegyezik az élet ági biztosítástechnikai tartalékok akkori állományával.

– esetében feltételeztük, hogy a magyar lakosság az öngondoskodási döntéseiben a többi EU-s országban élő döntéshozatali mechanizmusával megegyezik és időben állandó.⁹ Így a nemzetközi trend azt szemléltetheti, hogy az EU-s sokasághoz történő gazdasági felzárkózás mellett a hazai öngondoskodási megtakarítások miként alakulhatnak. Az előrejelzés szerint a várhatóan felhalmozódó megtakarítások 2026-ra elérhetik a 6 484 milliárd Ft-ot, ami 2016-höz képest 7,8 százalékos átlagos éves dinamikának és a jelenlegi állomány megduplázódásának felelne meg. Ugyanez a GDP arányában kifejezve azt jelenti, hogy míg 2016-ban az öngondoskodási megtakarítások mértéke a bruttó hazai terméknek csak a 8,7 százalékával voltak megegyezők, addig 2026-ra ez az arány meghaladhatja a 10 százalékot.

A nemzetközi trend teljesülés egyéni szintre lebontva a következőképpen nézhet ki 10 év múlva: Közel 3 millió öngondoskodó¹⁰ fejenként átlagosan (valamivel több mint) 2 millió Ft megtakarítással megközelítőleg kiadja a 6 484 milliárd Ft-os szektorszintű célértéket. A tapasztalati trend feltételezései 5 446 milliárd Ft-ot magyarázhatnak minden más változatlansága mellett. A fennmaradó 1 038 milliárd Ft megtakarítást kellene legalább elérniük az új belépőknek. Ha az önkéntes nyugdíjpénztári befizetéseket vesszük alapul (lásd C Melléklet), akkor 1 millió új öngondoskodó 10 év alatt havi átlagos 8 500 Ft megtakarítással¹¹ összesen 1 020 milliárd Ft-tal emelheti a szektor tartalékállományát. Az egyszerűsített számítás eredményét csökkentő tényező, hogy az új tagok, illetve szerződők nem azonnal lépnek be a piacra. Másrészt az eredményt növelő tényező, hogy a nyugdíjbiztosítási szerződések átlagos induló befizetése jelentősen felülmúlja az önkéntes nyugdíjpénztári befizetéseket.

A hosszú távú öngondoskodás végkimenetelét azonban a 10 éves időtáv nem képes szemléltetni, mivel az átlagos szerződők nyugdíjig hátralévő ideje ezt meghaladja. A C Mellékletben található számítások ugyanakkor jól szemléltetik azt, hogy a korai kezdés egyéni szinten kifizetődő. Például egy 25 éves nyugdíjpénztári belépő kevesebb mint fele akkora megtakarítással érheti el ugyanazt a megtakarítást 65 éves korára, mint egy átlagos nyugdíjbiztosítási szerződő. A két eltérő korú, de közel ugyanannyit rendszeresen megtakarító személy közül a fiatalabb lényegesen nagyobb nyugdíj-kiegészítéssel kezdheti el nyugdíjas éveit. Kellően korai kezdéssel vagy kellően magas öngondoskodási hajlandósággal 5-6 millió Ft tartalék is felhalmozható, amely 20 évre elosztva akár 20-25 százalékos nyugdíjkiegészítési rátát¹² jelenthet.

A jelenleg tartósan bizonyuló alacsony hozamkörnyezet hátráltathatja az öngondoskodási tartalékok bővülését. Ugyanakkor az 1.1. alfejezetben vázolt célérték teljesülésével a gyarapodó életbiztosítási szerződésállomány és önkéntes nyugdíjpénztári tagság támogathatja akár a nemzetközi trend teljesülését is. Emellett további növekedési potenciált rejthet magában, hogyha az öngondoskodók jövedelemarányosan is egyre többet takarítanak meg ebben a formában.

⁹ Az időbeli állandóságot a mintában szereplő országok – a B Mellékletben szemléltetett – múltbeli változásai támasztják alá, amelyek az illesztett görbéhez hasonló irányú elmozdulások mentén történtek.

¹⁰ 3,5 millió szerződést vizionáltunk az 1.1. alfejezetben, azonban a kétféle terméktípus között 500 ezer db esetben feltételeztünk átfedést.

¹¹ Az önkéntes nyugdíjpénztárak korfája alapján a fiatalabb generációkban lehet több pontenciál (lásd D Melléklet), ezért a C Mellékletben található adatok átlagával (25 és 45 év között) számoltunk.

¹² Nyugdíjkiegészítési ráta: azt szemlélteti, hogy az állami nyugdíjrendszerből származó nyugdíjnak hány százalékával egészíti ki az öngondoskodási tartalékból származó rendszeres havi járadék.